

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 vtrum religio sit specialis virtus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

ARTICVLVS III.

¶ *Verum religio sit vna virtus.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod religio non sit vna virtus. Per religionem enim ordinatur ad Deum, ut dictum est. In Deo autem est accipere tres personas, & iterum multa attributa, que saltem ratione differunt. diuersa autem ratio obiecti sufficit ad diuersificandum virtutes, ut ex supra dictis patet. ergo religio non est vna virtus.

¶ 2. Præter. Vnus virtutis unus est actus. Habitus enim distinguuntur secundum actus: religionis autem multi sunt actus, sicut colere, & seruire, vouere, orare, sacrificare, & multa huiusmodi. ergo religio non est vna virtus.

¶ 3. Præter. Adoratione ad religionem pertinet: sed adoratio alia ratione adhibetur imaginibus, & alia ipsi Deo. Quia ergo diuersa ratio distinguit virtutes, videtur quod religio non sit vna virtus.

SED CONTRA est, quod dicitur Eph. 4. Vnus Deus, vna fides: sed vera religio protestatur fide uni Deo. ergo religio est vna virtus.

RESPOND. Dicendum, quod sicut supra habitum est, habitus distinguuntur secundum diuersam rationem obiecti. Ad religionem autem pertinet exhibere reuerentiam uni Deo secundum unam rationem, in quantum scilicet est primum principium creationis, & gubernationis rerum, unde ipse dicit Malach. 1. Si ergo pater, ubi honor meus? Patris enim est & producere, & gubernare: & ideo manifestum est, quod religio est vna virtus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod tres personæ diuinæ sunt unum principium creationis, & gubernationis rerum: & ideo eis una religio seruatur. Diuersæ autem rationes attributorum concurrunt ad rationem primi principij: quia Deus producit omnia, & gubernat sapientia, voluntate, & potentia bonitatis suæ: & ideo religio est vna virtus.

AD SECUNDVM dicendum, quod eodem actu homo seruit Deo, & colit ipsum. Nam cultus respicit Dei excellentiam, cui reuerentia debetur. Seruitus autem respicit subiectionem hominis, qui ex sua conditione obligatur ad exhibendum reuerentiam Deo. Et ad hæc duo pertinent omnes actus, qui religioni attribuuntur: quia per omnes homo protestatur diuinam excellentiam, & subiectionem suam ad Deum vel exhi-

Fiendo aliquid ei, vel iterum assumendo aliquid diuinum.

AD TERTIVM dicendum, quod imaginibus non exhibetur religionis cultus, secundum quod in seipsis consideratur, quasi res quædam, sed secundum quod sunt imagines ducentes in Deum incarnatum. Motus autem, qui est in imagine, prout est imago, non consistit in ipsa, sed tendit in id, cuius est imago. Et ideo ex hoc, quod imaginibus Christi exhibetur religionis cultus, non diuersificatur ratio latræ, nec virtus religionis.

ARTICVLVS IIII.

¶ *Verum religio sit specialis virtus ab alijs diuina.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod religio non sit specialis virtus ab alijs diuina. Dicit enim Augustinus 10. de ciuitate Dei. Verum sacrificium est omne opus quod geritur, ut sancta loci citate Deo iungamur: sed sacrificium pertinet ad religionem. ergo omne opus virtutis ad religionem pertinet: & sic non est specialis virtus.

¶ 2. Præter. Apostolus dicit ad Cor. 10. Omnia in gloriam Dei faciunt: sed ad religionem pertinet aliqua facere ad Dei reuerentiam, ut supra dictum est. ergo religio non est specialis virtus.

¶ 3. Præter. Caritas, qua diligitur Deus, non est virtus distincta a caritate, qua diligitur proximus: sed sicut dicitur in 8. Ethic. Honorari propinquum est ea, quod est amari. ergo religio, qua honoratur Deus, non est virtus specialiter distincta ab obseruantia, vel dulcia, vel pietate, quibus honoratur proximus. ergo non est virtus specialis.

SED CONTRA est, quod ponitur aliqua pars iustitie ab alijs eius partibus distincta.

RESPOND. Dicendum, quod virtus ordinatur ad bonum, ubi est specialis ratio boni, ubi oportet esse specialem virtutem. Bonum autem ad quod ordinatur religio, est exhibere Deo debitum honorem: honor autem debetur alteri ratione excellentiæ. Deo autem competit singularis excellentia, in quantum omnia in infinitum transcedit secundum omnimodum excessum: unde ei debetur specialis honor. Sicut in rebus humanis, videmus quod diuersis excellentiis personarum diuersus honor debetur, alius quidem patri, alius regi, & sic de alijs. Unde manifestum est, quod religio est specialis virtus.

Inf. ar. 4. ad 2. & 3.

Art. 1. huius quest.

q. 50. art. 2. ad 2. & q. 47. art. 5. & q. 23. art. 4. & 5.

In locis citatis arg. 1.

¶ *Super Questionis octuagesime prime articulum tertium.*

IN articulum tertium eiusdem 81. q. dubium difficile est, quod iste articulus stare potest cum arti. 7. huiusmet q. In articulo namque 5. expresse negatur Deum esse obiectum religionis, & propterea religio non esse virtutem theologalem ut patet ibi. Hic autem probatur, quod religio est vna virtus, quia habet unum Deum in vnam rationem pro obiecto, ut patet in litera asserente pro maiore propositione, habitus distinguuntur secundum diuersam rationem obiecti: & subsumente, Ad religionem pertinet exhibere reuerentiam uni Deo secundum unam rationem, in quantum scilicet est primum principium creationis, & gubernationis rerum. Si namque distinxerit iste non æquiuocus, sed effectus est, manifeste dicit Deum esse obiectum religionis: & propterea ex eius unitate secundum talem rationem, religionem esse unam virtutem.

Ad hoc dubium summarie dicitur, quod obiectum virtutis est duplex, cui, & quod, & quod Deus est obiectum religionis cui, non quod. Et propterea verque articulus verum dicit, & intentum sortitur. Sed quoniam hæc obicula sunt, in 5. articulo declarabuntur.

In responsione ad tertium eiusdem articuli dubia plura occurrunt, scilicet de unico motu in imaginem, & id cuius imago; & de imaginibus Christi adorandis adoratione laudis. Sed quoniam de his erit specialis tractatus in proprio loco in tertia scilicet parte, q. 25. ideo ibi tractanda relinquuntur.

¶ *Super Questionis octuagesime prime articulum quartum.*

IN articulo eiusdem q. in responsione ad secundum, dubium

fed, ab vno tantum proprio, ac proximo principio elicitive est. Qualitas vero elicitiva ab extraneo etiam principio, tamquam a proximo elicitive esse potest, quia accidens eius est aduentitium, multiplex, & variabile. Actus igitur multi exteriores, vt sacrificia, ceremonie, & interiores aliarum potentiarum, vt oratio, iunt

AD PRIMVM ergo dicendum, quod omne opus virtutis dicitur esse sacrificium, in quantum ordinatur ad Dei reuerentiam. Vnde ex hoc non habetur, quod religio sit generalis virtus, sed quod imperet omnibus alijs virtutibus, vt supra * dictum est.

AD SECUNDVM dicendum, quod omnia, secundum quod in gloriam Dei fiunt, pertinent ad religionem non quasi ad elicentem, sed quasi ad imperantem. Illa autem pertinent ad religionem elicentem, quae secundum rationem suam speciei pertinent ad reuerentiam Dei.

AD TERTIVM dicendum, quod obiectum amoris est bonum: obiectum autem honoris, vel reuerentiae est aliquod excellens. Bonitas autem Dei communicatur creaturae, non autem excellentia bonitatis eius: & ideo charitas, qua diligitur Deus, non est virtus distincta a charitate, qua diligitur proximus. Religio autem, qua honoratur Deus, distinguitur a virtutibus, quibus honoratur proximus.

ARTICVLVS V.

Utrum religio sit virtus theologica.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod religio sit virtus theologica. Dicit enim Aug. * in Enchiridio, quod Deus colitur, fide, spe, & charitate, quae sunt virtutes theologicae: sed cultum Deo asserre pertinet ad religionem. ergo religio est virtus theologica.

¶ 2 Praet. Virtus theologica dicitur, quae habet Deum pro obiecto: religio autem habet Deum pro obiecto, quia ad solum Deum ordinatur, vt * dictum est. ergo religio est virtus theologica.

¶ 3 Praet. Omnis virtus vel est theologica, vel intellectualis, vel moralis, vt ex supra * dictis patet. Manifestum est autem, quod religio non est virtus intellectualis: quia eius perfectio non attenditur secundum considerationem veri. Similiter etiam non est virtus moralis, cuius proprium est tenere medium inter superfluum, & diminutum. Non enim aliquis potest superflue Deum colere, secundum illud Eccles. 43. Benedicentes Dominum, exaltate illum quantum potestis. maior. n. est omni laude. ergo reliquitur, quod sit virtus theologica.

sed circa humanam mentem humana opera, resque exteriores, quas offert Deo orando, adorando, sacrificando, offerendo. Quia vero theologales participat, Deum habet pro obiecto non simpliciter, sed cui debetur cultum asserre. Et quidem quod religio habeat Deum pro obiecto, cui debetur asserre cultum, euidenter patet. Quod etiam ex tali obiecto sumatur unitas, vel diuersitas habitus, patet ex hoc, quod alia est virtus, qua cultum Deo, alia, qua cultum patri, alia qua cultum maioribus exhibemus, propterea quia alia ratione Deus: alia patet, alia alij honorandi sunt, vt testatur distinctio inter pietatem, obsequantiam, & religionem. Et propter hoc in articulo tertio ex unitate rationis formalis Dei assignata est unitas religionis. Et in articulo quarto ex incommunicabilitate illius rationis, distinctio religionis a iuritate, qua honoratur creatura, deducta est in responsione ad ultimum. Sed quod Deus non attingatur actibus, quibus colitur, non ita liquet. Si tamen proprios religionis actus formaliter, & nudos insperemus, manifestum erit quod quaerimus. Actus namque interiores, quibus solis possumus Deum attingere, ut sunt actus voluntatis, & intellectus (nam materiales actus ad Deum terminari nequeunt) quatenus religionis sunt, debent Deo cultum reddunt, hoc est, offerunt Deo, vel mentem ipsam, vt deuotio, oratio: uel exteriora. Ac per hoc colendo Deum, non Deum secundum re attingimus actibus illis, quibus illum colere dicimur: sed attingimus nos ipsos, aut res extra, quamuis grammaticaliter colere Deum, attingere Deum significet pro quanto ly colere, significat terminari ad Deum. Secundum tamen ueritatem rei, actus colendi ad nos, aut nostra attingit, offerendo illa Deo. Non sic autem in fide, ut in litera dicitur. Sed credendo Deo, quod est habere Deum pro obiecto, vt cui attingit actu credendi ipsum Deum. Sed ob-

SED CONTRA est, quod ponitur pars iustitiae, quae est virtus moralis. RESPOND. Dicendum, quod sicut supra * dictum est, religio est, quae Deo debetur cultum asserit. Duo ergo in religione considerantur. Vnum quidem, quod religio Deo asserit scilicet cultus, & hoc se habet per modum materiae, & obiecti ad religionem. Aliud autem est id, cui asseritur, scilicet Deus, cui cultus exhibetur, non quasi actus, quibus Deus colitur, ipsum Deum attingat, sicut cum credimus Deo, credendo Deum attingimus. Propter quod supra * dictum est, quod Deus est fidei obiectum non solum in quantum credimus Deum, sed in quantum credimus Deo. Asseritur autem Deo debitus cultus, in quantum actus quidam, quibus Deus colitur, in Dei reuerentiam fiunt, puta, sacrificiorum oblationes, & alia huiusmodi. Vnde manifestum est, quod Deus non comparatur ad virtutem religionis, sicut materia, vel obiectum, sed sicut finis. Et ideo religio non est virtus theologica, cuius obiectum est vltimus finis, sed est virtus moralis, cuius esse est circa ea, quae sunt ad finem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod semper potentia, vel virtus, quae operatur circa finem, per imperium mouet potentiam, vel virtutem operantem ea, quae ordinantur in finem illum: virtutes autem theologicae, scilicet fides, spes, & charitas habent actum circa Deum, sicut circa proprium obiectum. Et ideo suo imperio causant actum religionis, quae operatur quaedam in ordine ad Deum. Et ideo * August. dicit, quod Deus colitur fide, spe & charitate.

AD SECUNDVM dicendum, quod religio ordinat hominem in Deum non sicut in obiectum, sed sicut in finem. AD TERTIVM dicendum, quod religio non est virtus theologica, neque intellectualis, sed moralis, cum sit pars iustitiae, & medium in ipsa accipitur, non quidem inter passiones, sed secundum quandam aequalitatem inter operationes, quae sunt ad Deum. Dico autem aequalitatem non absolute, quia Deo non potest tantum exhiberi, quantum ei debetur: sed secundum quan-

Artic. 1. 2. & 3. huius quaest.

q. 2. Art. 2.

Loco citato in argu.